

**A MAGYAR VÖRÖS HADSEREG 46. GY. E. III. ZJ. 10. SZÁZADA
A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ÉSZAKI HADJÁRATÁNAK
HARCAIBAN**

Mayer Vilmos

A század megalakulása és szervezete

A 10. század Gyulán nagyjából gyulai és néhány gyulavári önként jelentkezőkből alakult. A felhívás a március 26-án tartott szakszervezeti taggyűlésen hangzott el, a napirend utáni bejelentések között. A szükséges létszám pár nap alatt együtt volt és április 2-án a század útnak is indult Békéscsabára, ahol a román megszállás elől menekülő gyulai és gyulavári lakosokkal létszáma 250—260 fő lett, ami világháborús hadilétszámú századnak felelt meg.

Szociális összetétel szerint századunk többségében ipari munkásokból állott. Főleg a szolgáltató szakmák dolgozói jelentkeztek (nagyüzem Gyulán nincs), cipész, csizmadia, szabó, borbély, de szép számmal léptek be a vas-, fa-, építőipari szakmunkások is. A parasztszármazásúak zöme a kubikos volt, de akadtak uradalmi cselédek és kisparasztok is.

Gyulán magyarok, németek és románok élnek, s ennek megfelelően alakult a század nemzetiségi összetétele. Szép számmal jelentkeztek szlovákok is: Két orosz és egy olasz hadifogoly is közénk állt, akik a század harcaiban végig részt vettek. A többféle nemzetiség, a vezénylési nyelvben fennakadást nem okozott, mert a gyulai nem magyar nemzetiségűek tökéletesen beszélnek magyarul. A jelentkezők túlnyomó része olyanokból került ki, akik a világháború alatt hosszabb-rövidebb ideig katonai szolgálatot teljesítettek. Újonc mindössze hét fő volt, ezeket a harcok megkezdése előtt az ócsai kiképzőcsoporthoz vezényelték és a tiszai offenzíva megkezdése előtt kerültek vissza a századhoz. Nehézséget okozott azonban az, hogy az állomány különböző fegyvernembeliékből állott, ezeknek is egy része a közös hadseregben szolgált (német szolgálati nyelv). Így a kiképzést előlről kellett kezdenünk, amit az is gátolt, hogy fegyvemelletes hangulat uralkodott el, s ezt csak hosszú, szívós, türelmes nevelőmunkával lehetett felszámolni.

Már a század felszerelésénél tapasztaltuk egyes régi tisztek szabotálását. Így Kollonits gh. százados arra való hivatkozással, hogy a harc-

térről mindenki egyenruhában került haza, zubbonyt, nadrágot, köpenyt, bakancsot, inget, lábravalót és kapcát nem adott ki a raktárból. A század egy tábori konyhát és egy felvételező kocsit kapott, lovakat, lószerszámot nem. Felszerelésünk 95-ös mintájú Mannlicher fegyver, szurronnyal, gyalogsági ásó, fejenként 160 töltény, a század részére mintegy 300 nyeles kézigránát (Stielhandgranat), derékszj, málhaszj, szuronypapucs, hátzsák, kenyérsák, pokróc, sátorlapból állott. Elláttak bennünket egy darab Schwartzlose géppuskával, melynél a géppuska maga normál, a háromlábú állvány helyett azonban egy négyzetben nyugvó állványt alkalmaznak, melyhez a géppuska egy ponton rögzítődik, ezért a tüzelésnél egy mankóhoz hasonló válltámaszt használnak. Hátránya, hogy a célzás úgy történik, mint a gyalogsági puskával. A géppuskához szükséges felszerelést, rakaszokat, hevedereket, hordhámokat, töltőgépet megkaptuk. Világító pisztolyt, vagy rakétákat, drótvágó ollót, robbantóanyagot nem vételeztünk fel.

A zászlóalj 3 századból állott. Parancsnoka Szabó Lajos tényleges százados, zászlóaljsegédtsízt Szécsi Endre tartalékos hadnagy volt. A zászlóalj jobbszárnyán a mi 10. századunk helyezkedett el, majd a Mezőtúr vidékéről származó 11., végül a szegedi 12. század következett.

A század megalakulása óta eltelt időt a fegyelem megszilárdítására fordítottam. A szakasz- és rajparancsnokokat eleinte a szakaszok, illetve rajok legénysége választotta. Ez a rendszer nem vált be, mert a hozzáértő és felelősséget érző parancsnokokat leváltották, helyettük olyanokat választottak, akik a szabadságokban tűntek ki. Ennek a megszüntetésére csak akkor kerülhefté sor, amikor a visszavonulás alkalmával az ellenséggel először kerültünk érintkezésbe.

Ekkor lett az első szakasz parancsnoka Hotorán János 101. gy. e. beli tartalékos törzsoficer — a polgári életben erdősz —, ki az egész háborút megszakítás nélkül a harcra töltötte. A kiváló katonát és igen jó bajtársat szerény modoráért, bátor, önfeláldozó magatartásáért az egész század megszerette. Jó parancsnok volt, ki a nehéz harci feladatokat is mindig okosan, higgadtan, eredményesen hajtotta végre.

A második szakasz parancsnokságát Szerle Bálint — polgári foglalkozását tekintve szobafestő segéd —, volt 101. gy. e.-beli gyalogos vette át. Kötelességtudó, fegyelmezett és fegyelmet követelő parancsnok volt, aki mindig megértette a feladat lényegét. Számos esetben hajtott végre felderítést, vagy támadási parancsot. Szakaszával mindig idejében ott volt, ahova a parancs rendelte. A felesleges szeleskedéseket, virtuoskodásokat kerülte és éppen ezért szükségtelenül nem is szenvedett veszteségeket. Soha nem hivalkodott. Szolgálatban kemény volt, de alárendeltjeivel végtelen bajtársiassággal bánt.

Jakucs Kovács Mihály, gyulai agrárproletár, a harmadik szakasznak volt a parancsnoka. A világháború alatt szakaszvezetői rangban honvédhuszárként szolgált. Ő is, mint a két előbbi szakaszparancsnok, hosszabb időt töltött a harcra. Bátor katona volt, sok jeles tulajdonsága mellett sok volt a hibája.

A negyedik szakasz parancsnokságát Lakatos Jánosra bízta. Lakatos — a háború alatt 2. h. gy. e.-beli szakaszvezető —, 40—45 év kö-

rüli, az átlagnál tehát idősebb korú volt, aki a szolgálatot igen lelkiismeretesen látta el, a parancsokat pontosan teljesítette. Támadásoknál szakasza a század balszárnyát képezte. A szárnyakon különösen fontos volt, hogy a szakaszparancsnok a megadott iránytól ne térjen el, mert ha eltér, az a század szétszakadására, vagy a támadó rajvonal besűrűsödésére és a szomszéd századtól való elszakadásra vezet. Lakatos kiválóan megállotta a helyét. Az első időben cigány származása miatt alárendeltjeivel nehézségei voltak, de amikor megismerték, a lebecsülést megbecsülés váltotta fel.

Egy szakasz négy 14—15 főnyi rajból állott, melyet a rajparancsnok vezetett. A rajparancsnokoknak helyetteseik voltak. A szakaszparancsnok helyettese az arcvonal mögötti altiszt volt.

Nem tartoztak a szakaszok állományába a szolgálatvezetők, a hajtók (3 kocsi és a tábori konyha), a sebesültvivők (4 fő), később a 3 telefonista, a századírnök, a századparancsnok személyi küldönce és lovásza. Szakaszonként egy-egy küldönc a századparancsnokságon teljesített szolgálatot, akikkel a századparancsnokság és a szakaszok között az összeköttetést oldották meg. Ütközet közben úgyszólván az egyetlen parancsközvetítési lehetőséget jelentették. Állományilag szakaszuk tartotta őket nyilván.

Az elég nagy létszámú századtörzs közvetlen parancsnoka a szolgálatvezető volt. Ő jelölte ki a szolgálatot, összeállította a kihallgatást, parancskiadásra, menetire, étkezés kiosztásra sorakoztatott, ellenőrizte az ébresztő, takarodó végrehajtását. Ezt a beosztást Szelezsán György 101. gy. e-beli szakaszvezető látta el.

A szolgálati élet formságainak betartása nevelő hatású volt és a fegyelem megszilárdításában fontos szerepet töltött be. A mi példánk nyomán a zászlóalj másik két százada is bevezette.

Április hó nagyobb részében Kürtösön és Dombegyházán teljesítettünk határszolgálatot. A Tiszántúl kiürítése után Kecskemétre kerülünk, ahol megalakult a 6. hadosztály. Május 2-án indultunk Salgótarjánba, ahová még aznap megérkeztünk.

A Salgótarján körüli harcok

Mire Salgótarjánba értünk, a zártrendű mozdulatokat, menetformációkat a század már ismerte. A puska kezelését mindenki jól elsajátította, a célzást hibaháromszögelés útján rendszeresen oktattuk. A kézi gránát kezelésére is kiképeztük a századot. A dobás technikáját fagránátokkal oktattuk és két ízben minden harcos éles kézi gránátot is dobott. Ütközetben azonban még nem volt a század, bár Mezőtúr előtt a Simai csárdánál kis mértékben az előnyomuló románok ágyútüzébe kerültünk. Pánikot nem tapasztaltunk, a parancsok, jelentések továbbítása késedelem nélkül történt, a feladatra kijelölt harcosok a fedezék elhagyásától nem húzódoztak.

Május 2-án a késő délutáni órákban vagonfrozunk ki a salgótarjáni állomáson. A kivagonfrozás gyorsan, mondhatom gyakorlottan történt. Nyomban Karancsújfalura meneteltünk. A zászlóalj egy, a falu

közepén fekvő uradalmi majorságban helyezkedett el. Az emberek elszállásolása rossz volt. Nyitott, huzatos pajtákát jelölték ki számunkra. A zászlóaljparancsnok és a századparancsnokok az irodaépületbe kerültek. Az elhelyezés ott sem volt kielégítő, mindannyian egy kis szobában, szorosan egymás mellett feke a földön aludtunk. A kis irodában tanyázott a Karancsalján szolgálatot ellátó 53. gy. e. ottani zászlóaljának parancsnoka is.

Stecker százados, a zászlóalj parancsnoka ismertette velünk a helyzetet: „A cseh intervenciók parancsnoksága a Karancsaljától északnyugatra, mintegy 2 kilométer távolságra fekvő Lapújtó községben tartózkodik. Zászlóalj a községtől északra, mintegy 1 km távolságra, balszárnyával a Lapújtó felé vezető útra támaszkodva foglalt állást. Itt a 213-as magaslát emelkedik, melynek északi lejtőjén ásta be magát. A vonal enyhe körívet képezve, észak-keletre néz, s mintegy másfél kilométer hosszúságban húzódik. Az állás másfél méter mély, 1—1,2 m széles árok, melynek az ellenség felé néző falát, a kitermelt föld magasztja. Körülbelül 50 méterrel mélyebben követi a gerincvonalat. 25—30 méterenként harántgátakat iktattunk be. Lőrésüket nem készítettünk, úgyszintén tüzérségi tűz ellen védelmet nyújtó srappelletőket, vagy kavernákat sem. Az állást drótkadály nem biztosítja.

A zászlóalj három századából két század fekszik a rajvonalban, a harmadik Karancsalja községben a tartalékot képezi. Most, hogy a 46. gy. e. III. zj-a a községbe érkezett, a harmadik századot is vonalszolgálatra osztottam.”

Parancsot kaptam, hogy az ellenséget járőrökkel nyugtalanítsam. Lapújtóra akartunk behatolni. A községet a karancsaljai úttól balra közelítettük meg, de a kutyák olyan ugatást csaptak, hogy a csehek riadót rendeltek el. Így Lapújtó szélén haladva visszatértünk a karancsaljai útra. Útunk a malom mellett vezetett el.

A malomban két cseh katona tartózkodott, azonban közeledtünkre elszaladtak. Valamelyik hátrább fekvő parancsnokság számára búzát őröltettek. A molnár arról tájékoztatott bennünket, hogy az ellenség parancsnoksága a lapújtói Mocsáry kastélyban szállásolt el. Figyelmeztett, hogy pár száz méterre előttünk tábori őrs áll.

Mi az országúton menetelve indultunk vissza. Mikor az ellenséges tábori őrsöt megközelítettük, nótát rendeltem el. Elgondolásom helyes volt: a tábori őrs megfutott előlünk. Amikor elértük Karancsalját, akkor hallottunk egy-két lövést.

Bár a járőrözés alkalmával még csak a fegyver elsütésére sem nyílt alkalom, mégis a század szellemére igen jó hatást gyakorolt. A hangoskodók az ellenség közelében betörték, a többiekben pedig a harci szellem felébredt. Napközben többen megszólítottak, hogy a legközelebbi járőrben szeretnének részt venni. Ezért Szabó engedélyével másnap este újabb járőrt vezettem.

Az előző napi tapasztalatok alapján a községet nagy ívben nyugat felé megkerültem és Kutas és Lapújtó között elhaladva a Karancs—Berény—Lapújtó-i országúton hatoltam be. Arra számítottam, hogy a csehek az északi irányban nem állítanak őrséget és a forgalmas utca

házainak kutyái is jobban megszokták a jövest-menést. Késő éjszaka értünk Lapújtőre. A falu aludt. A főutcai házak kapuján krétafelírások mutatták, hogy azon a portán hány embert szállásoltak el.

A Mocsáry kastélyt messziről megismertük. Az ablakok világosak voltak, cigányzene és énekszó hallatszott ki. Néhány lövést adtunk le, az ablakokon egy pár kézigránátot dobtunk be. Nagy pánik keletkezett. Az ablakon kiugró cigányprímást magunkkal vittük. Ismét az országúton tértünk haza. Az ellenséges tábori őrs most sem bocsátkozott harcba velünk.

Másnap délelőtt Stecker zászlóaljparancsnok az ezredparancsnokságtól parancsot kapott, hogy a Karancsot foglalja el. A Karancs 727 m magas hegy, trigonometriai pont, melyet a csehek — Stecker tájékoztatása szerint — nagy erővel szálltak meg. Karancsaljától észak-keletre Somoskőújfalu, a hegy keleti lábánál terül el, s Lapújtőtől kelet-észak-keletre magasodik. Ha Karancsalja és Somoskőújfalu között képzeletben egyenes vonalat húzunk, a Karancs majdnem közvetlenül az előtt a vonal előtt fekszik. Miután ez a hegy emelkedik ki legjobban a terepen és az azt megszállva tartó intervenciók az 53-asok somoskőújfalusi zászlóalját közvetlenül fenyegették, érthető volt az 53-as ezredparancsnokság elhatározása.

Stecker, Szabóval latolgatta a támadás módozatait, majd Szabó kívánságára a tanácskozásba engem is bevontak. (Szabó az olasz harc-téren is zászlóaljparancsnok volt.) Miután a parancsot ismertették velem, felszólítottak, hogy elgondolásomat adjam elő.

Az volt a véleményem, hogy az ilyen kedvező fekvésű állást szabályos támadással elfoglalni, jól összeforrott, harcban edzett zászlóalj számára is rendkívül kockázatos feladat. Amennyire Stecker zászlóalját pár nap alatt megismertem, ennek az ütközetnek eredményes megvívására nem tartom képesnek. Bár a mi zászlóaljunk fegyelmezettebb, de ez a támadás túl nagy feladat a mi számunkra is. Hajnali rajtaütés eredményes lehet. Ezt azonban viszonylag kevés, válogatott emberrel kísérhetjük meg. Minthogy a parancs a támadás azonnali megindítását rendelte el — amennyiben javaslatomat elfogadják — Stecker kérjen engedélyt arra, hogy az akciót másnap hajnalban kezdje meg. A vállalkozáshoz 30—40 embert tartottam szükségesnek.

A két zászlóaljparancsnok az elgondolással egyetértett, s a további megbeszélés folyamán az az elhatározás alakult ki, hogy az 53-as zászlóaljból és az én századomból 20—20 embert választunk ki. A vállalkozást Stecker vezeti és én is részt veszek benne. Konspirációs okokból az előre számba vett embereket közvetlenül takarodó után sorakoztatjuk, felszereltetjük és a feladatot csak a község elhagyása után ismertetjük meg. Fegyvert, töltényt és fejenként 5 kézigránátot viszünk magunkkal. Sorakozóig az embereket sem értesítjük, addig a támadást teljesen titokban tartjuk.

Karancsot az Ivánka hegy északkeleti völgye felől közelítettük meg. Ütközből ismertettük az emberekkel a rajtaütés részleteit. A hegyet erdő borította. A fák 20—30 évesek lehettek. Az alattuk heverő több év folyamán lehullott levélzet nedves volt, nem zörgött, majdnem

nesztelenül haladtunk. Elmondottuk, hogy a csúcs alatt a fák ritkák, s mi most az erdő széléig megyünk előre. Ott lefekszünk és megvárjuk a hajnali szürkület előtti időpontot. Olyankor pár percig sötétebb van, mint éjjel. Addig mindenki egy kézigránátot dobásra készít elő. Az adott jelre megindulunk a csúcs felé. A csatártérköz 20 lépés, azt még lefekvés előtt felvesszük. Nesztelenül kell előre mennünk, az a cél, hogy az ellenséget minél jobban megközelíthessük, minél későbbben vegyenek bennünket észre. Ha figyelőt, vagy őrszemet állítottak ki és az ránk kiáltana, nem törődünk vele, mindaddig megyünk előre, míg az első lövés el nem dördül. Ezt valószínűleg az ellenség őrszeme adja le, de ha nem vennének észre bennünket, a kellő távolságon Stecker lö.

A lövés pillanatában mindenki egyszerre kidobja a kézigránátot és lefekszik. Az első kézigránát robbanása a jel arra, hogy felugrunk, a füst védelme alatt a robbanások vonaláig előre szökellünk és onnan dobjuk a második ösztűzet. Ha szükséges, ugyanúgy — szökellés után — a harmadikat, mindaddig, míg a kézigránátok az ellenséget elérik.

Az elgondolás helyes volt. Valóban állt őrszem, de a rossz látási viszonyok miatt csak mintegy harminc lépésre vett bennünket észre. Akkor is habozott egy pár pillanatig, nem volt biztos, hogy alakok mozognak-e. Majd amikor rájött, hogy mégis emberek jönnek, először azt gondolta, hogy saját csapat, mert egész csendesen csehül kérdezett valamit. Mi addig némán, egyenletesen haladtunk előre. A kérdést természetesen válasz nélkül hagytuk. Ebből jött rá, hogy ellenség közeledhet, lekapta puskáját és az ő nyelvén valószínűleg „Allj!” „Ki vagy?” kiáltott ránk, amit természetesen szintén válasz nélkül hagytunk. Addig körülbelül 20 lépésre közelítettük meg. Ilyen távolságról már az egyenruhánkat is felismerte. Tűzelt és kiáltozva rohant a magaslatra, valószínűleg azért, hogy parancsnokát értesítse.

Az ő lövése jeladás volt a számunkra. A kézigránátokat egyszerre dobtuk ki. Egyik-másik már az első ösztűzből elérte a hegytetőt képező kis fennsíkot. A robbanások meglehetősen összefolytak. Mi mintegy 40 lépést szökelltünk előre és onnan dobtuk a következő ösztűzet, mely már az ellenség közé hullott. A két robbanássorozat közti szünetben jól hallottuk az álmából felriadt ellenség pánikszerű kiáltozását és futkosását. A második sortűz robbanása után rohamoztunk.

Az ellenség egy géppuskából tüzet nyitott. A géppuska valószínűleg hevederezve tűzkészültségben állt, de a lőirány a mi balszárnyunktól még balra esett és így az a rövid sorozat, melyet leadott, nem okozott kárt. Bánfi és Korpás kézigránátot dobtak rá, mire a kezelő legénység elfutott, Bánfiék a géppuskát az ellenség felé fordították és tüzet nyitottak. Majd annak a párját is zsákmányul ejtették, s azzal Korpás tűzelt. A géppuska megszólalása el is döntötte a harcot, mert a cseh intervenciók pillanatok alatt eltűntek a hegytetőről.

Az elindulásakor 20 lépéses csatárköz, ahogy a csúcs felé közeledtünk, egyre csökkent, mert minél magasabbra értünk, annál kisebb volt a hegy kerülete. Az ellenség a Somoskőújfalu felé eső szabad lejtőn menekült. Tűzzel nem üldözhattük, mert azon az oldalon oly meredek volt a hegy, hogy néhány lépés után holttérbe kerültek.

Jelentős zsákmányt ejtettünk: 6 géppuskát (a hetediknek az állványa került a kezünkbe), és körülbelül két kocsi lőszert. Két tábori telefont, egy dobozhallgatót és 5—6 tekerecs telefonvezetékét is hátrahagytak. Egy főzőládában feketekávéval találtunk és mindjárt megkezdtük a reggeli kiosztását. Veszteségünk nem volt, mindössze egy 53-as elvtárs zubbonyujját lyukasztotta ki egy golyó, de embert nem ért. Halottat nem találtunk, de valószínű, hogy az ellenség közül jó néhányan megsebesültek. Stecker zászlóaljparancsnok meleg szavakkal köszönte meg támogatásunkat és az egész zsákmányt nekünk engedte át.

A vállalkozásban részt vett huszonegy elvtársat századparancsban névszerinti dicséretben részesítettem. Már az előző járőrözésekben ellenséggel szembekerült elvtársakat is „Parancsba tettem”. Azt tapasztaltam, hogy a dicséretnek ez a formája szilárdította a fegyelmet és növelte a harci szellemet. Míg a járőrök összeállításánál az a szempont vezetett, hogy a renitenskedőket megfegyelmezzem, a Karancs elleni támadáshoz azokat az elvtársakat választottam ki, akiket a legtapasztaltabb harctéri katonáknak tartottam.

Ez elsősorban a vállalkozás sikere érdekében történt, de az is célom volt, hogy ütközet közben ismerjem meg azok magatartását, akikre szakasz, vagy raj parancsnokságát bízom. Igaz, hogy a vállalkozás sikertelensége esetén a számbeli veszteséget súlyosbította volna, hogy a század legképzettebb katonáit veszítem el, de éppen az ő részvételükben láttam a siker biztosítását. Az elvtársak a várakozásnak mindnyájan megfeleleltek. Az ellenség megközelítése teljesen nesztelenül történt, beszélgetés, zörgés, ágreccsengés nélkül. A hosszú várakozás ideje alatt mindenki némán feküdt, rágyújtási kísérlet nem fordult elő. Amikor a csúcs ellen indultunk, kapkodást, idegeskedést nem tapasztaltam. Az őrszem lövésére a kézigránátok szinte egy szempillantásban repültek ki és az első gránát robbanására még abban a másodpercben, ingadozás nélkül, teljes futással törtek előre. A második ösztűz után oly lendülettel rohantak az ellenségre, hogy az a sikert teljes mértékben biztosította. Az a géppuska, melyet az ellenség megszólaltatott, a magaslat másik oldalán helyezkedett el és személyzete rohamunkat nem látta. De a balszárnyon előretörő katonáink habozás nélkül törtek rá. A rohamot a kézitusára, a szuronyharcra való törekvés jellemezte, mellyel szemben az ellenség részéről iszonyodás volt tapasztalható. Az 53-asok egy része a roham pillanatában kissé megtorpant, de „Rajta!” kiáltásunk, erélyes előretörésünk őket is előrelendítette.

A Karancsalja környékén végrehajtott különféle vállalkozásokban a századból mintegy negyvenen vettek részt. Ezekre nehezebb harcokban is támaszkodhattam, de azoknak a harcokhoz, fegyvelmezett-ségét is nagymértékben emelte, akik eddig ellenséggel nem kerültek szembe. A raj- és szakaszparancsnokok most már valóban parancsnokká váltak, a visszabeszélés, feleselgetés teljesen megszűnt és ügyeltem rá, hogy ne is üthesse fel ismét a fejét. Azonban arra is vigyáztam, hogy a szolgálaton kívüli érintkezés teljesen elvtársias legyen, a parancsnokok ne igényeljenek olyan megkülönböztetéseket, melyeket a beosztottak méltánytalannak tartanak.

Nemsokára parancs érkezett, hogy a zászlóalj Somoskőújfalura vonuljon. Az 53-as zászlóalj legénysége és a mieink között az első napokban sok volt a súrlódás, de az később megszűnt, a Karancs közös elfoglalása pedig a két zászlóalj embereinek kapcsolatát megjavította. Steckerrel a Karancs elleni támadás éjszakáján hosszú időt töltöttünk együtt. Azt tanácsoltam, hogy a sikeres vállalkozás következtében megnövekedett tekintélyét a fegyelem megszilárdítására használja fel.

Somoskőújfalun néhány napot töltöttünk. Egy alkalommal Főris ezredparancsnok éppen ebédkiosztás alkalmával haladt el a század körlete előtt. Megkérdezte, hogy tudnánk-e egy csajka ebédet adni, megéhezett és későn tér az ezredtörzshöz vissza. Az ebéd sertéspörkölt volt galuskával. Előbb azt hitte, hogy magamnak külön főzetek, majd amikor meghallotta, hogy a század ilyen ételen él, félig tréfásan, félig komolyan kérte, hogy a szakácsot engedjük át az ezredparancsnokságnak. A választ természetesnek találta, mert az áthelyezésről többet nem beszélt.

Újból elvonulásra sorakoztunk. Ez alkalommal menetelésünk célja Salgótarján volt, ahol bevagoníroztunk és szolnoki irányítással Budapest felé indultunk vissza. Útközben Szabótól többen engedélyt kértünk, hogy Pestre beugorhassunk. Azt válaszolta, hogy engedélyt senkinek sem ad, de édesanyját és nővérét maga is meglátogatja.

Kelenföldre érve a forgalmi irodán érdeklődtünk, hogy szerelvényünk mikor indul tovább. A forgalmi tiszt azt válaszolta, hogy úgy Kelenföld, mint Ferencváros pályaudvarai zsúfoltak és véleménye szerint két napig is eltart, míg Budapesten átvergődünk. Ezt hallva elhatároztuk, hogy a napot Budapesten töltjük és a pályaudvarra másnap délelőtt jövünk vissza. Elindulás előtt tartalékos tisztekből a zászlóaljhoz némi pótlás érkezett. Az egyiket a mi századunkhoz osztották be. Miután pesti volt, kérte, hogy velem tarthasson. A 11. század parancsnoka, Beck Márton elvtárs is velünk tartott.

Így a zászlóalj parancsnoki karából Szécsi Endre zászlóalj segéd-tiszt és Frányó, a 12. század parancsnoka maradt a zászlóaljnál. Hoterán elvtársat utasítottam, hogy visszaérkeztemig a század parancsnokságát vegye át.

Egyik rokonomat látogattam meg. Megdöbbenő volt, amit Budapest élelmezéséről elmondottak. Tök, gersli, igen rossz minőségű kukoricakenyér. Éheztek és a Tanácsköztársaságról csalódott, elkeseredett hangon beszéltek. Délután a hozzánk beosztott „pótlás”-sal találkoztam. Szórakozni indultunk. Az éjszakát az egyik Nagymező utcai orfeumban töltöttük. Ott — igaz, hogy elképesztő árakon — minden kapható volt. A nézőteret túlnyomórészt lánckereskedők és egyéb spekulánsok töltötték meg.

Réggel Kelenföld pályaudvaron arról értesültünk, hogy vonatunkat, a beérkezés után alig egy óra múlva visszairányították Salgótarjánba. Tisztában voltam azzal, hogy az intézkedést valamely rendkívüli esemény okozta. Igyekeztem, hogy a századot mielőbb elérjem. Egy egyetlen kocsiból álló futárvonat néhány perc múlva indult. Utasa

Rákosi elvtárs volt, ki hozzájárult, hogy szakaszparancsnokkal az ő vonatán utazzunk.

A salgótarjáni állomáson Eibenschütz gh. főnökkel találkoztunk össze. Tőle értesültünk, hogy a tegnapi nap folyamán az 53-asok somoskőújfalusi zászlóalja ellen a cseh intervenciók támadást intéztek. A zászlóalj megfutott, az ellenség üldözte. Sessler Henrik, az 53-asok ezredparancsnoka, a Salgótarjában állomásozó tartalékszázlóját, a vasútállomástól mintegy egykilométerre fekvő magaslat északi lejtőjén védelemre rendelte. Csatlakoztatta hozzájuk a szétzüllött somoskőújfalusi zászlóaljat is. A védelmi állás kedvező volt. A veszélyeztetett országút és vasútvonal alatta a völgyben kanyargott.

Az üldözők rövidesen elérték a menekülőket és a védelemmel harcba bocsátkoztak. Mikor zászlóaljunk megérkezett, a vonal még állt, de a bomlás már megkezdődött. Az ellenség tüzelése miatt egyre többen hagyták el a vonalat és csoportba verődve az állomás felé tartottak.

Zászlóaljunk Hatvanban ebédelt és akkor parancsot kapott, hogy helyezkedjen tűzkészültségbe, mert lehetséges, hogy a nyílt pályán éri támadás. Salgótarján állomásra érkezve jól hallották a fegyverropogást. Nyomban rajvonalba fejlődtek és úgy indultak a magaslaton felfelé. A harc a túlsó oldalon folyt.

A gerincvonalon áthaladva rohamoztak. Az ellenség megfutott. Közben beesteledett. Az éjszaka folyamán a századok önálló feladatokat kaptak. A 10. századnak a Medvest kellett megszállnia. Hajnalban a század elindult.

En aznap este érkeztem, s nyomban továbbindultam a front felé. Az ezredparancsnokságig zászlóaljunk felvételező kocsijaival jutottunk el. A szakaszparancsnok velem jött.

Főris ezredparancsnokot még ébren találtuk. Mikor jelentkeztem, szigorúan felelősségre vont azért, mert a zászlóalj harcban vett részt és a parancsnokok nagyrésze beosztásától távol tartózkodott. A feddés után megkérdeztem, hogy a zászlóalj hol tartózkodik és hogy jutok oda. Azt válaszolta, hogy a zászlóalj jelenlegi tartózkodási helyét nem ismeri. Délután ebben az irányban előrenyomulóban volt. Az irányt a térképen megmutatta, de ez számomra nem jelentett segítséget. Vak sötét volt, az eső csendesen esett, a terep erdőborította hegyekből állott. Arra sem volt módja, hogy térképpel lásson el, mert az egész ezred csak azzal az eggyel rendelkezett, melyről tájékoztatott.

Így inkább a véletlenre bíztam magam, mint az út ismeretére és elindultunk. Egy idő múlva épületből kiszűrődő világosságot láttunk, oda tartottunk. A ház valószínűleg Salgótarjánhoz tartozott. Egy idegen ezred egyik századának parancsnoksága volt. Megkísértem, hogy a századparancsnoktól tájékozódjam, de zászlóaljunk tartózkodási helyét nem ismerte, így nem adhatott felvilágosítást. Az utat egyedül folytattam, mert szakaszparancsnokom kijelentette: annyira elfáradt, hogy képtelen tovább gyalogolni és a századparancsnoktól szállást kért. Többet nem találkoztam vele.

Hajnalban a 12. század egyik tábori őrsére bukkantam. Ők látták, hogy a századom este hol készült az éjjelezésre. Oda vezettek.

A század a Medves lábánál egy mélyedésben tartózkodott. Az ezredparancsnokkal éjjel folytatott beszélgetésből az volt a benyomásom, hogy a mai napon további előnyomulás nem történik, hanem a csapatok és az ellenség hollétének megállapítása a soron következő feladat. Ezért a századot úgy kell elhelyeznem, hogy ellenség megjelenése esetén a harcot eredményesen vehessem fel. A mélyedésből a hegyre veztettem a szakaszokat és a csúcs alatt körben helyeztem el. A géppuskákat magasabbra rendeltem, hogy ütközet esetén a vonal felett átlőhessenek. Rajonként két figyelőt jelöltettem ki és néhány helyen lövészárkok kiásására adtam parancsot. Az éjszakai eső elállt, a nap melegen sütött, az emberek megszomjaztak.

Kovács szakaszparancsnok összeszedte a kulacsokat és néhány emberrel vízárt indult. Talán egy kilométerre tőlünk egy vadór kunyhó-jára bukkant. Az épülethez kút is tartozott, vize jó ízű volt. A vadór meglepve újságolta, hogy félórával azelőtt az ellenség vitt onnan vizet. A mi jelenlétünkről addig nem tudott, a kunyhóból a Medves nem látszott.

Az értesülés nyomán éppen felderítő járőrt akartam küldeni, mikor nótázást hallottunk. Nemsokára kivehettük a dallamot, csehül énekeltek. Nyomban felfejlesztve, a hang irányába csoportosítottam át a századot és jól rejtve fektettem le. A hegyoldalt valami tormalevél-szerű dudva borította, melyben a csatárok jól rejtőzhattak, de a kilövést nem akadályozta. Szigorú parancsot adtam ki, hogy vezényszavam előtt senki se tüzeljen. Két részre osztottam a századot. A két félszázad egymás fölött feküdt. A csatárköz öt lépés volt, a második félszázad, mintegy harminc lépésre az első mögött. Olyan tereprészt választottam, hogy a második magasabban fekvő félszázad tüzelése az első ne veszélyeztesse. A géppuskákat a második félszázad fölött állítottam fel.

Nemsokára megláttuk az ellenséget. Egy völgy kanyargott felénk, abban meneteltek. Ide tartottak, a Medvesre. Egy zászlóalj közeledett, három-négy tiszt haladt a menet élén. Három század követte.

Az él tizenöt-husz lépésre közelítette meg a Medves lábát, mikor a tűzparancsot kiadtam. A nótázás abban a pillanatban megszakadt, vad pánik tört ki, mely eszeveszett futásban nyilvánult meg. Rövidesen a gyalogsági tüzet beszüntettem, majd két géppuskáét is. Nemsokára a völgykanyarban eltűntek a szemünk elől. Ekkor a másik két géppuska is abbahagyta a tüzelést.

Az ellenség súlyos veszteséget szenvedett. Annyira elővigyázatlanul, gyanútlanul meneteltek, oly váratlanul zúdult rájuk hatalmas tűzcsapásunk, hogy tüzelésre nem is gondolhattak, csak menekülésre. Valóban egyetlen puskát sem sütöttek el. Futásuk nyomát a közelünkben el-esettek holttesteit, távolabb eldobált fegyverek, katonai felszerelési tárgyak jelezték.

Szverle Bálintot szakaszával felderítésre küldtem. A parancs úgy szólt, hogy addig a völgykanyarig menjenek előre, ahol az ellenség eltűnt szemünk elől. Ott nézzenek körül, de ha nem észlelnek semmit, ne menjenek tovább, jöjjenek vissza. Két raj rajvonalba haladjon,

a másik kettő száz lépésre mögöttük rendekben. Szverléék rövidesen visszatértek és jelenítették, hogy ellenség nem látható.

Megérkezett Gergely János, a szakács. Jelentette, hogy nem kapott felvételt, nincs mit főzöz. Valaki néhány közelben legelésző birkát látott. Hotorán és Gergely indultak oda és meglepően olcsón két birkát vásároltak. A konyha mintegy két kilométerrel távolabb állott. Gergely jelentette, hogy hozzávalója van és a két állatot örömmel terelte maga elé. Ígérte, hogy jó ebédet készít.

Alig távozott, mikor a csúcsra 15-ös gránát csapódott be. Hatalmas tölcseért vágott. Egy pillanatra kitört a pánik, néhányan összevissza rohagáltak. Erélyesen rendet teremtettem. Először „Feküdj”-t vezényeltem, majd rajonként az eredeti felállítási helynek megfelelően jó ritkán helyeztem el az embereket. Az első gránát belövés lehetővé, mert rövid szünet után egyik a másikat követte. Ez az idő azonban elég volt arra, hogy az embereket szétszórjam. Készenlétbe helyeztettem a sebesültvivőket, majd amikor a tűzvérségi tűz folyamatos lett, arra is utasítást adtam, hogy a gránáttölcéseket fedezésre használják fel. A pánik az első parancs elhangzása után megszűnt és a század az elég erős tűzvérségi tüzet jól tűrte. Veszteséget nem szenvedtünk.

Az ellenséges tüzelés csak alkonyatkor hallgatott el. Bizony az ebédet vacsora időben osztattam ki. Kilenc órakeres takarodót fúvattam. Tapasztalatom szerint az ilyen morális akciók hatásosak voltak. Az ellenség közelébe semmibevevése, a vele szemben tanúsított fölényes magatartás, a másik fél biztonságérzetét és a harci szellemét bénította. A századot viszont ez a kis hetvenkedés felvillanyozta. Többen először éltek át komolyabb ágyútüzet, ami bennük szorongást váltott ki. Ez a szorongás most feloldódott. A biztonsági intézkedéseket azért nem hanyagoltam el és gondoskodtam arról, hogy a figyelők éberségét ellenőrizzék.

Reggel parancs érkezett, mely szerint meneteljünk a tőlünk mintegy 15 km távolságra, északkeleti irányban fekvő Ajnácskő községbe. Az utat elég nehéz, hegyes terepen tettük meg. Mire beértünk, a zászlóalj többi részét is ott találtuk. A század érkezését Szabó zászlóaljparancsnoknak jelentettem, majd ebédkiosztásra és pihenőre adtam parancsot.

Szabó elmondotta, hogy a Tanácsköztársaság egyik fontos vezető személyisége — azt hiszi, Bóhm Vilmos — járt itt és a zászlóaljat megdicsérte. A továbbiakban arról tájékoztattott, hogy az ellenség annyira elszaladt, hogy az érintkezés teljesen megszakadt és a hadosztály nem tudja, meddig vonultak vissza. Századomat arra utasítja, hogy a Balogfala felé vezető úton induljon el és addig meneteljen előre, míg az ellenséget megtalálja. Akkor végezzen alapos felderítést, az észlelteket jelentsen és a további parancsot várja be.

Figyelmeztetett, hogy a vállalkozás több tarthat, a zászlóaljjal az összeköttetés bizonytalan lesz, löszert, élelmiszert ennek megfelelően vételezzünk fel. Nyomatékosan rámutatott arra, hogy, ha az ellenséget megtaláltuk, kockázatos kalandba ne bocsátkozunk, a feladat az ellenség felderítése, nem pedig az, hogy a század esetleg felmorzsolódjon.

A szolgálatvezetővel a készleteket számbavételeztem és őt azok meg-

felelő kiegészítésére utasítottam. A pihenő befejeztével a századot elindítottam. A faluból nótázva vonultunk ki. A vonatoszlop félóra múlva követett bennünket.

Mikor a mintegy két kilométerre fekvő vasútállomást elhagytuk, pihenőt tartottam és megvártam, míg a vonatoszlop felzárkózik. Addig biztosított menet felvételére adtam parancsot. Az elő-, jobb- és baloldaldvédet az első szakasz adja, melyet egy géppuskával megerősíttem. Utóvéd a negyedik szakasz negyedik raja. A három géppuska a második, a vonatoszlop pedig a harmadik szakasz után menetel.

A század eredetileg egy géppuskával indult el, melynek úgynevezett könnyű állványa volt. A Karancson zsákmányoltakból négyre egészítettük ki a géppuskákat és a mi régi géppuskánk is normál állványt kapott. A többi géppuska a 12. századnak jutott, mert a 11. század kiképzett géppuskások hiányában nem igényelt.

A géppuskákat először szakaszonként osztottam el, de ez a rendszer nem vált be. Előfordult, hogy egy-két szakasz akár a feladat, akár a terep sajátossága miatt a nagy tűzerejű fegyvert nem használhatta ki, másutt viszont jobb szolgálatot tehetett. Ezért később a géppuskákkal közvetlenül rendelkeztem. Külön géppuskás parancsnokot nem neveztem ki. A géppuskákra vonatkozó parancsaimat Korpás István, a legrégibb irányzó továbbította.

Az elővéd négy főnyi élt küldött előre, mellyel az összeköttetést látó- és hallótávolságra menetelő összekötőpárokkal tartotta. Jobb- és baloldaldvédül három-három csatárt küldött ki. Ez elegendő is volt, mert a terepet jól áttekintettük. Az elővéd és a főcsapat között szintén összekötőpárok haladtak. Az él- és a főcsapat menetoszlopának eleje közötti távolság közel félkilométer volt, ami meglepetés ellen majdnem teljes biztonságot jelentett. Az elővéd is jelentős erőt képezett, mert Hotorán rendelkezésére az élt, oldaldvédek és összekötőpárokat leszámitva, félszakasz és egy géppuska állott.

Az úton semmiféle esemény nem történt. Kevés járó-keelővel találkoztunk. Érdeklődtünk tőlük, hogy az ellenség merre lehet. Nem tudták. Többször előrenyargaltam az élig, sőt ahol az utat beláttuk, az él elé is, de minden csendes volt. A biztosítások éberen, a terepet és egymást figyelve meneteltek, a század gondtalanul csevegve és cigaretázva haladt. A szuronyt csak a biztosítással tűztem fel, a század szuronyt rejtve menetelt. Az emberek hangulatára jellemző volt, hogy amikor egyszer a harmadik szakasz mellett lovagoltam, az egyik rajparancsnok megkérdezte, hogy a szuronyt ne tűzzék-e fel. Egyik katona megszólalt, hogy arra roham közben is jut idő. Semmiféle szorongás, vagy éppen félelem nem volt tapasztalható.

Közvetlenül Balogfalva előtt egy katonaviselt idősebb parasztember arról tájékoztatott, hogy a faluban nincs ellenség, de a községen túl néhány kilométerre északi irányban fedezéket ástak és ott rendezkedtek be védelemre. A lakosságot nem engedik a mezőre, nehogy állásaikat megközelítse.

A községbe az elővéd és a szállásainálók vonultak be. Addig, míg a falut nem biztosítottuk, a század a falu déli szélén várakozott. Az álló-

másépület a falu északi végén emelkedett. Az elővéd addig hatolt előre. Ott két tábori őrsöt és az országútra egy állójárórt állítottam fel. A telefonistákat az állomás épületbe rendeltem és arra utasítottam, hogy kíséreljék meg a vasúti távírvonal felhasználásával a zászlóaljjal való telefonösszeköttetés kiépítését.

Erősen alkonyodott, de az ellenség hollétéről még nem volt tudomásunk, hiszen az öreg paraszt által elmondottakat ellenőrzés nélkül nem fogadhattam el. Egy kicsit előre lovagoltam, hátha látok valamit. Körülbelül két kilométert haladhattam, amikor géppuskatűzzel visszatérésre kényszerítettek.

Közben a század elszállásolt, megkezdődött a vacsora kiosztása. Vacsora után az első szakaszt, a második váltotta fel. A tábori őrszolgálat csak a szakasz felét igényelte, a többi készségben maradt. A váltást személyesen ellenőriztem és visszajövet az állomásépületbe néztem be, hogy a telefonisták munkájáról tájékozódjam.

Jelentették, hogy a vasúti távírvonalak vizsgálata közben cseh nyelvű beszélgetést hallottak. Nyomban három szlovák anyanyelvű vöröskatonát vezényeltem a telefonistákhoz, akik a dobozhallgató felhasználásával lehallgató állomást létesítettek. Valóban az ellenség beszélgetése hallatszott. Ők is felhasználták a vasúti távíró vezetékét, de a vezeték felénk húzódó részét nem szakították meg. Éppen a tüzérségi megfigyelő beszélt, aki az állomásépület környékén katonákat, állandó jövés-menést tapasztalt és az üteghez éppen a löelemeket diktálta be. Valóban néhány perc múlva a közelben gránát vágódott be. Majd a löelemek helyesbítése hallatszott, amit újabb becsapódás követett.

A telefonistákat utasítottam, hogy a szaladgálást szüntessék be, a figyelést éjjel-nappal folytassák és észlelteiket jegyezzék. A dobozhallgató — mint ismeretes — hallgatókagyló és mikrofon egybeépítve. Attól azonban, hogy az ellenség a mi telefonistáink beszélgetését meghallja, nem tartottam, mert mikrofonként csak akkor működik, ha a rajta elhelyezett gombot megnyomjuk.

Az eredeti feladat, a zászlóaljparancsnoksággal való telefonösszeköttetés megteremtésének végrehajtását is megsürgettem. Ajnácskő állomásig a vasúti vonalat használtuk fel, onnan a zászlóaljig tábori vezetékkel. Hajnalig az összeköttetés kiépült. Mi gondoskodtunk arról, hogy az ellenség ne hallgathasson le, mert a vonalat az állomásépületnél elvágtuk.

A faluba érve futkosó embereket láttam, akik több-kevesebb batyúval nyugati irányban szaladtak. A lakosságot a gyér ágyútűz riasztotta meg. A nagyobb biztonságot nyújtó borpincékbe menekültek. A század katonái az ágyúzásra most már nem vetettek ügyet. Tréfáltak, évődtek a futókkal.

Az este folyamán a szakaszparancsnokkal megbeszélést tartottam. Elhatároztuk, hogy a hajnal beállta előtt felderítést végzünk. Az eddig tapasztaltak alapján az öreg paraszt tájékoztatása helyesnek látszott. Úgy döntöttünk, hogy a sötétség védelme alatt addig a könyökig haladunk előre, ahol az országút és a vasút Feled felé keletre kanyarodik. Valószínű, hogy kelet—nyugati irányban foglalt az ellenség állást. Ha

a körülmények kedvezőek, megkíséreljük, hogy az ellenség vonalába be-
törjünk. A vállalkozásban az első szakasz és egy géppuska vesz részt.
A falu északi kijáratánál egy szakasz rajvonalba helyezkedik el, két
szakasz a másik három géppuskával a templom előtt készenlétben tar-
tózkodik és a községbe vezető utakat járőrökkel sűrűn ellenőrzi.

Még a megbeszélés alatt érkezett be az addig végzett lehallgatás
anyaga. Űtegek, tüzérségi megfigyelők, század- és zászlóaljparancsnokok
beszélgetései. Az egységeket hol szolgálati számmal, hol a parancsnok
nevével jelölték meg. Érdekes adatok voltak, mert az ellenség erejére
következtethettünk, de arra nem adtak felvilágosítást, hogy ezek az
alakulatok a terep melyik pontján helyezkedtek el.

Vállalkozásunkat a sötét éjszaka segítette. Nesztelenül, és észre-
vétlenül értük el a könyököt. Itt a szakasz lefeküdt és három embert
járőrbe küldtem. Azt a feladatot kapták, hogy az ellenség hollétét,
főleg hallgatózás útján megállapítják. Nemsokára visszatértek és je-
lentették, hogy az ellenség az előttünk húzódó domb oldalán tartózko-
dik. Hallották, amint a figyelő járkál, majd megáll és bokázva, ritmi-
kusan csattogtatja bakancsai sarkát. Széles rajvonalba fejlődöttünk és igen
óvatosan mozogva — többnyire kúszva — a domboldalon 60—80 lépést
haladtunk felfelé és ott csendben maradtunk. A géppuskát a szakasz
közepén helyeztem el. Az emberek kézigránátot készítettek elő.

Enyhe fuvalat támadt fel és mi is meghallottuk az őrszem bakancsai
által okozott zajt. A sötétség csökkent. Az embert még nem láttuk, de
az már kivehető volt, hogy ott valami mozog. A gyeper sötétjéből hal-
ványan vált el a lövészárokból kiásott föld kiszáradt, világosabb ár-
nyalata. Az idő elérkezett.

Rövid géppuska sorozattal egyidőben kézigránát össztűzet dobtunk.
Az őrszem szétcsapta karjait, a levegőbe ugrott és arccal előre bukott
a földre. A következő pillanatban a kézigránátok robbanásának füstje
eltakarta.

Rohamoztunk. Az ároktól alig 20—40 lépésre voltunk. Mire beér-
tünk, ellenséget alig találtunk. Kiugráltak az állásból és a gerincvonal
fel futva, rövidesen eltűntek szemünk elől. Korpás géppuskája akadályt
kapott, hüvelyszakadás történt, emiatt tűzzel nem üldözhattük őket.
Az egyik fedezék parancsnoki állás lehetett. Ágy, asztal volt benne, az
asztalon elég jó vázlat.

Beállt a szürkület. Visszavonulásra adtam parancsot. Három sza-
kasz rajonként csoportokban szökellt, a negyedik rajvonalba fedezte.
Elértük az országutat, rövidesen holt térbe jutottunk, nem tüzeltek ránk.
Kettősrendekben meneteltünk vissza.

Az állomásépület előtt az egyik telefonista az ellenség veszteségét
jelentette. Lehallgatás útján szerezték róla tudomást. Arról is értesítet-
tek, hogy a telefonösszeköttetés a zászlóaljjal kiépült. Szabó zászlóalj-
parancsnoknak nyomban jelentést tettem. Jelentésemet kétkedéssel fo-
gadta és parancsot adott, hogy az ellenséget tovább nyugtalanítsuk.

A tábori őrsök kivételével a század többi részét pihentettem. Nap-
közben az ellenséges tüzérség újból megszólalt. Most már a századpa-
rancsnokság környékét is tapogatta. A lehallgatás szerint a tüzérségi

megfigyelő azt állította, hogy csak az állomásépület és a századparancsnokság környékén tapasztalt erősebb mozgást.

Ebből az következett, hogy a tüzérségi megfigyelőállásból a faluba belátnak. Minthogy a cseh állásokból ide nem tekinthettek be, valószínű volt, hogy az ellenség a falu közelében tüzérségi megfigyelő állást tölt előre. Több járőrt indítottunk, a számbajöhető hegyoldalakat átkutattuk, de megfigyelő állást nem találtunk.

Másnap hajnalban nagyobb méretű rajtaütést készítettünk elő. A vállalkozásban három szakasz vett részt, a negyedik a falut biztosította. A betörést ugyanazon a helyen hajtottuk végre, ahol az előző nap. Két raj hatolt be az ellenséges árokba és nyugati irányba az árokban harántgáttól harántgátig hatoltak előre. A harmadik raj szintén követte őket az állásba, és ott befészkelte magát és helyben maradvá további műveleteinket kelet felől biztosította.

Két szakasz négy géppuskával az ellenség által megerősített dombortól délre majdnem párhuzamosan vonuló magaslaton helyezkedett el. Géppuska fedezetet az első szakasz negyedik raja képezett. Amikor a göngyölítést végző félszakasz a félszázad vonalát túlhaladta, ezek előretörték és az ellenséges árokba — melyet a támadó félszakasz addig megtisztított — behatoltak. Előretörés közben az ellenséget géppuska tűzzel fogtuk le.

Abban a pillanatban, mikor a támadásunk megindult, a harci zaj hallatára az ellenség megfutott. A fután általános volt. Ott is szaladtak, ahol nem támadtunk és nem is szándékoztunk támadni. A futókra csak a gerincvonalig tüzelhettünk, azon túl holt térbe kerültek, eltűntek a szemünk elől. Most későbbi időpontban támadtunk, a látási viszonyok jobbak voltak. Így megfigyelhettük, hogy tőlünk nyugatra oly nagy távolságra is szaladnak, hogy az üldözés géppuska tűzzel is eredménytelen.

A támadás végrehajtása közben kiegészítettem az ellenséges árokrendszerrel készített vázlatomat, mely most már a lehallgatás és a kétszeri támadás észleleteinek felhasználásával elég pontos volt. A nagy kiterjedésű területet egy századdal nem tarthattam, az üldözés is túl kockázatos lett volna, azért a Balogfalvára való visszatérést határoztam el. Kürtszó útján sorakoztattam, nehogy valaki leszakadjon. A támadás megindításától a sorakozóig körülbelül egy óra telt el. Ellenséges tüzet egész idő alatt nem észleltünk. Az ellenségen úrrá lett a pánik.

Hazaérve a lehallgatók ismét az ellenség veszteségét jelentették és azt, hogy parancsnokságuk csak a legnagyobb erőfeszítés árán bírta őket rá, hogy az általunk már ismert állásrendszert újból megszállják. A zászlóaljnak most is jelentést tettem, a vázlatot küldönc útján juttattam el. A délelőtt folyamán parancs érkezett, hogy a század másnap reggel Ajnácskőre vonuljon be.

Elvonulásunkat az ellenség néhány gránáttal zavarta. Míg a tűz által veszélyeztetett útszakaszon haladtunk, a század egyenként szakadozva menetelt. Zavart, veszteséget az a néhány ágyúlövés nem okozott.

Ajnácskőre érkezve újabb felderítésre kaptunk parancsot. Meg kellett állapítanunk, hogy Detér községben ellenség tartózkodik-e? A

falú Ajnácskótól északkeletre, mintegy nyolc kilométer távolságra fekszik. Ellenséget nem találtunk. A gyógyszerárban és a községházán kérdezősködtünk. Úgy a patikus, mint a jegyző meglehetősen ridegen fogadtak bennünket. Alig rejtették el ellenszenvüket, amiből arra következtettünk, hogy a közelben ellenség lehet, különben színészkednének.

Valóban velünk egy időben a dandár lovasjárőre más irányból végzett felderítést. Gesztete község előtt jól leplezett géppuskafészekből közelről erős tüzet kaptak és elég komoly veszteséget szenvedve kénytelenek voltak visszavonulni.

Visszatérésünk után Szabó zászlóaljparancsnok elvtárs közölte, hogy az ezredet a hadosztályparancsnokság a jól végzett felderítőszolgálatért dicséretben részesítette. A mi jelentéseink hitelessége is bebizonyosodott. A hadosztály hírszerzői alátámasztották vázlataink és jelentéseink helyességét. A dicséret zászlóaljparancsban is megjelent. A századparancsban a vállalkozásban kiemelkedően részt vevők személye szerint, a harcokban bevetett szakaszok megkülönböztetve szerepeltek. Természetesen az egész századot megdicsértem.

Ajnácskóról Füleken át a kis Sávoly községet értük el. Zászlóalj kötelékben meneteltünk. A vonatoszlopot Füleken hátrahagytuk és biztosított menetben északkeleti irányban haladtunk tovább, A Csurgó völgy után északnak fordultunk. Elértük a Guszana magaslat déli nyúlványát. Eddig jóformán erdők között, úttalan utakon haladtunk. Most alattunk széles völgykatlan terült el. Északra vagy két kilométerre Nagydaróc község emelkedett. Erős fegyver és géppuska tüzelés hallatszott. Ahogy a gerincvonalon áthaladtunk, a golyók minden irányból füttyültek.

A zászlóalj az erdő széléig ment előre. Ott a századok szakaszonként egymás mögött lefeküdtek. Mi tájékozódás céljából kijöttünk az erdőből.

Főris ezredparancsnok ott, az erdő szélén várt ránk. Ismertette, hogy tőlünk északnyugatra a 198-as magaslaton és attól nyugatra a 101. gy. e. tüzel és a helyzet nem ismerése következtében ezt a tereprészt is tűz alatt tartja. Az északi irányból tapasztalható lövöldözés a Nagydarócot védelmező ellenségtől származik. Parancsot adott, hogy a 101-esek tüzelését figyelmen kívül hagyva a völgybe ereszkedjünk le és a támadást Nagydaróc ellen indítsuk meg.

Előretörésünkkor a 101-esek a tüzelést fokozták. A síkságra érve a magas vetés takart bennünket, de a hátulról jövő lövöldözés nagyon kellemetlen és zavaró volt. A falu szélét már vagy háromszáz lépésre közelítettük meg, mikor végre a 101-esek tüzet szüntettek.

Az ellenség nem várt be bennünket. A falu szélén valami patakocskára folyt. Nem akadályozott volna bennünket, de a lakosság elének jött, a vízen pallókat fektetett át, hogy ne kelljen gázolnunk. A falu cigányzenészei is velük tartottak, csárdást játszottak és az asszonyok, leányok követelték, hogy a vöröskatonák táncoljanak. Pár perc múlva a mulatságnak végét vettem és a századot a templom előtt gyülekeztettem.

Az ütközetben két emberünk megsebesült. Steigerwald József és Csete István, valószínűleg géppuskától, mindkét lábukra láblövést kaptak. Minthogy vonaloszlopunk nem követett és hosszabb menet előtt álltunk, a sebesültek és a géppuskák szállítására két kocsit a falusiaktól vettem igénybe.

Közben engem is baleset ért. Kurta irányzó rosszul üfirtette ki géppuskáját. Három helyett kétszer ismételt és így egy golyó a töltényúrben maradt. Mialatt a kocsi mellett állva intézkedtem, a túlsó oldalon valamelyik katona a géppuskát babrálta és a billentyűt megnyomta. A golyó az oldalcső és a löcs vasalásán áthatolt és az oldalamba fúródott. Komolyabb fájdalmat nem éreztem. A sebet a zászlóalj főnöke este nézte meg. Kezelésre nem volt szükség. Azt mondta, szerencsém volt.

Harc Kassáért

Hosszú menetelés kezdődött. Guszana községen át a Miskolc felé vezető főútvonal felé tartottunk, amit Várgedénél értünk el. Ott találkoztunk a vonatoszloppal. Két napig élelmezés nélkül maradtunk. A század a nélkülözést jól tűrte. Menetvonalunkból említést érdemel Feled, Rimaszécs, Putnok, Sajószentpéter, Miskolc.

Miskolc után Felsőzsolca, Szikszó következett. Szikszó után a Tanácsköztársaság háborúja óta először ezredkötelékben meneteltünk. Most már biztosított menetben haladtunk. Az elő- és oldalvédeket valószínűleg az első zászlóalj adta, az utóvédet a 12. század képezte, mely a mi zászlóaljunkhoz tartozott. Az egész ezred vonatoszlópa a második zászlóalj után és a miénk előtt, tehát közöttünk menetelt.

Útvonalunk Alsó-vadász, Homorogd, Kupa, Felső-Vadász, Orosz-Gadna, Újlak, Vendéghegy, Vajda, Buzita volt. Buzitáig érdemleges esemény nem történt. Ezen a községen a reggeli órákban haladtunk át. A falut az ellenség felgyújtotta. A házak még füstöltek.

Az asszonyok elmondották, hogy előző nap a községen lakodalmas menet haladt át, melyet vöröskatonák követtek. A faluban tartózkodó cseh intervenciók elszaladtak. Később a vöröskatonák eltávoztak, a csehek visszatértek. Gyűjtogatni kezdtek, a férfiakat pedig agyonlövöldözték. Alig van olyan ház, mely halottat ne siratna. Az út két oldalán mintegy negyven-ötven leégett házat láttunk.

A községen áthaladva mögöttünk maradtak a hegyek, síkságra értünk. A falutól északkeletre három-négy kilométer távolságról tüzelés hallatszott, mely egyre erősödött és mind szélesebb vonalra terjedt el. Tüzérségi lövedékek becsapódását is láttuk. Az I. és II. zászlóalj az ellenséggel harcba bocsátkozott. A balszárny század közepe a Kemaróc község felé vezető útra támaszkodva tört előre.

Mi, a III. zászlóalj, szintén rajvonalba fejlődtünk. Az ezred tartalékát képeztük, melyet az ezredparancsnok, a balszárny mögé rendelt. Körülbelül a kamaróc—makranczi út elágazásánál jártunk, mikor a támadó arcvonal megállt. A makacsul védekező ellenség közvetlen közelébe értek. Ilyen távolságról már csak rövid előreszökellésekkel

küzdhatték magukat előre. A tűz erősödött, egyre több sebesült jött hátra. Vértó lovat is vezettek.

Az ütközetet Fóris ezredparancsnok lóhátról vezette. Szabó zászlóaljparancsnok és mi, századparancsnokok is, még lovon ültünk. Most az ellenség két-három üteggel az első vonal és mi közénk zárótűzet bocsátott, hogy a tartalék bevetését akadályozza. A támadás elől elakadt. Fóris parancsot adott, hogy zászlóaljunk sűrítse be a rajvonal balszárnyát és rohamozzon.

Mi úgy fejlődtünk menetoszlopból rajvonalba, hogy a 11. század tőlünk jobbra, a 12. pedig balra került. Ez a mód igényelte a legkevesebb oldalmozgást. Szabó zászlóaljparancsnok sakktabla alakzatot rendelt el. A 11. és 12. század indult, a 10. század a középben kétszáz lépéssel lemaradva követte.

A 11. század hosszú idő alatt vergődött át a zárótűz alatt tartott területen. Egy-egy becsapódás után visszaretentek, tétovázta, újból nekiindultak és emiatt a veszélyeztetett területen feleslegesen sok időt töltöttek. Ez a bizonytalankodás következménnyel járt, mert tíz-tizenkét főnyi veszteséget szenvedtek. Ennek a helytelen magatartásnak a veszélyére mindjárt felhívtam a század figyelmét és az embereket újból szakaszonként figyelmeztette, hogy a zárótűz vonalán teljes futással hatoljanak át. Ezenkívül a századon belül is sakktabla alakzatot rendelt el oly módon, hogy a 2. szakasz elsőnek halad át, őket jobbról és balról követi az 1. és 3., utoljára a 4. szakasz.

Még lovon voltam és így módom volt arra, hogy mikor egy-egy szakasz a tűz alatt tartott területre ért, egyik szárnytól a másikig vágta az embereket gyorsan futásra ösztökéljem. Amikor a századot átvezettem, lépést vezényeltem. A szakaszok kiigazodtak, a tér és távkozt felvették és a rendezetten felvonuló század olyan jól mutatott, hogy az ezredparancsnok megdicsérte. A század katonái nemcsak a dicsőretnak örültek, hanem annak is, hogy a tüzérségi tűzben való előnyomulást most megtanulták és jól hajtották végre. Ezt bizonyította, hogy veszteségünk nem volt.

Az ellenség Kamaróc előtt pár száz lépésre védekezett. Még mielőtt saját rajvonalunkat elértük volna, láttam, hogy a védelem inog, mutattam a közelemben tartózkodó katonáknak, hogy az ellenség soraiból egyesek otthagyják a vonalat és a falu felé futnak. Itt már mi is rajonként történünk előre, mert a tűz erős volt. A századot saját rajvonalunk mögött mintegy harminc lépésre attól és vele párhuzamosan gyülekeztettem. Mikor mindegyik raj beérkezett, onnan helyből rohamot vezényeltem. A távolság rohamtávolságnál jóval nagyobb volt, de arra számítottam, hogy a demoralizált védelem előretörésünk hatására felbomlik és megszalad. Valóban így is történt. Újból lépésre lassítottunk és rajvonalunk Kamaróc községen megállás nélkül haladt át. Mi kerültünk előre. Nagyida irányába tartottunk.

A falu szélén a nagydaróci jelenet ismétlődött meg. A lakosság nagy szeretettel és zeneszóval várt ránk. Néhány percre nem háborgattam a táncolókat, de aztán az első szakaszt a falu északi kijáratáig küldtem előre.

Közben érintkezésbe léptem Szabó zászlóaljparancsnokkal, ki közölte, hogy zászlóaljunk a falu északi szélén szállásol el és biztosítja az ezredet. Utasított, hogy a védelmet az én századom lássa el.

A faluból kivezető út jobb és bal oldalán egy-egy rajból álló tábori őrsöt helyeztem el, a tábori őrsöt adó szakasz másik felét készlettségbe rendeltem. A századtörzzsel a református lelkész lakba szállásoltam el, egy szakaszt a szembenfekvő iskolában, a többit az utca mindkét oldalán a falu északi szélé felé.

Hajnalban Király elvtárs, a lovászom, azzal ébresztett fel, hogy az ellenség betört a faluba. Valóban ropogtak a puskák és néhány srapnel robbanása hallatszott. Karabéllyal a kezemben az utcaajtóba futottam és Királynak odakiáltottam, hogy küldje a többieket. A századtörzs elég jelentős létszámú volt. Három telefonista, négy szakaszküldönc, négy sebesültvivő, szolgálatvezető, századírnok, lovász, személyi küldönc jelentős tüzérőt képviselt. Láttam a falu szélén az ellenséget. Nyomban tüzeltem rájuk, a századtörzs is csatlakozott hozzánk, a küldöncökkel pedig a szakaszokat riasztattam. Parancsot adtam, hogy az iskolában elszállásolt szakasz nyomban, tehát felöltöztenül, nyisson tüzet, a többi szabályszerűen riadózzon. Mikor az utóbbiak elkészültek, a kertek alatt a falu szélére irányítottam őket.

Azt a parancsot adtam, hogy a további ellenséges beszivárgást akadályozzák meg, egyben a községbe került ellenséget a visszatérésben gátolják meg. Ezt nem teljesíthették, mert mire a falu szélét elérték, az ellenség megszaladt.

Rövidesen felszerelt az iskolában elhelyezett szakasz is és ekkor az egész századdal a falu szélén rajvonalat vettem fel. Az ellenség már nem volt látható, ezért Szverle Bálintot szakaszával felderítésre küldtem: addig menjen, míg az ellenséget megtalálja. Állapítsa meg, milyen erővel vannak, aztán térjen vissza. A Kassa felé vezető úton indult el.

Szverléék indulása után talán egy fél óra múlva a 12. század került a falu szélére és ők is megindultak Kassa felé. Nemsokára érkezett a 11. század, majd Szabó zászlóaljparancsnok a zászlóalj-törzzsel. Szabó az általam kiadott intézkedéseket helyeselte, de azon mérgelődött, hogy a 12. század parancsa nélkül cselekedett.

Talán egy óra hosszáig feküdtünk a falu szélén, mikor az ezredtől indulásra kaptunk parancsot. Minthogy jelentős saját erő haladt előttünk, Szabóval egyetértésben mindössze egy rajnyi élt küldtem, mintegy kétszáz lépésre előre.

Pólyi majornál egy elhagyott ütegállást láttunk. Erős ágyúzás is hallatszott. A hang után azt állapítottuk meg, hogy a harc körülbelül Hidasnémetinél folyik.

A távolban már láttuk Kassát, mikor a 2. szakasz visszaérkezett, Szverle jelentette, hogy jó darabon bent volt Kassán. Az ellenség a várost elhagyta. Találkozott a 12. századdal is, azok benn maradtak Kassán. Az ágyúzás Hidasnémeti felől mind erősebben volt hallható.

Kassa szélén óriási tömeg és a polgármesterrel az élén a városi

tanács várt ránk. Ősi szokás szerint egy kis bársonypárnán a város kulcsát nyújtották át Szabónak. A polgármester lelkes szavakkal üdvözölt bennünket, hangja a meghatottságtól többször elcsuklott. Kassa népe valósággal megrohant bennünket. Öleltek, csókoltak, virággal, cigarettával, csokoládéval, süteménnyel halmoztak el. A házak zászlódiszt halottak. A tömeg olyan sűrű volt, hogy alig voltunk képesek haladni. Közben a hátunk mögül, Hidasnémeti felől lankadatlan erővel dörögtek az ágyúk.

A kassai Dóm előtt, ahol II. Rákóczi Ferenc hamvait temették el, fehér miscöltözetben sok pap várt ránk. Egy főpap beszédet mondott, melyben megáldotta a Vörös Hadsereget és Rákóczi kurucái utódai-ként emlegette.

Míg a városon átvonultunk, a lakosok sok mindent beszéltek el. Így a többi közt elmondották, hogy pár nappal ezelőtt a városban székelt francia tábornok egy tizennégy éves fiúcskát végeztetett ki. A kisfiú valami miatt összeszólalkozott a katonákkal és szidalmazta őket. Ezért meg kellett halnia. Ugyanaz a tábornok nem hitte el, hogy a mieink már a városban vannak és két háztömbnyire voltak csapataink, mikor autóba ült és elmenekült.

Végre átértünk a városon és a Papírmalom felé vezető utcákat biztosítottuk. Rövidesen egy behatolni próbálkozó járőrt vettünk tűz alá és vertünk vissza. Egy emberüket elfogtuk. Felvidéki szlovák fiú volt.

Ezredünk délután öt óra tájt érkezett be. A mi századunk Kassa-újfalun éjjelezett. Onnan biztosítottuk a várost. Másnap délelőtt visszajöttünk Kassára és díszszemlére vonultunk ki. A szemlét Stromfeld tartotta. A Tanácsköztársaság egy-két vezetője is jelen volt. Szabó zászlóaljparancsnok a díszmenet alatt Stromfeld környezetében tartózkodott, ami a zászlóalj részére kitüntetést jelentett. Nekem adott parancsot, hogy a zászlóalj díszmenetét vezényeljem.

A szemlén Stromfeld elvtárs beszédet mondott. Néhány mondatára még emlékszem: „Mióta az eszemet tudom, katona vagyok. Mint katona, fővegemet csak az isten házában veszem le. De a 46. gyalogezred hősei előtt csak levett sapkával állhatok meg. A Kassa elfoglalásáért vívott harcokban az ezred a Tanácsköztársaság történelmének legragyogóbb lapjára írta be nevét”.

Zászlóaljunk szolgálatmentességet és reggelig tartó kimaradási engedélyt kapott. Tiszteletünkre este a színházban díszelőadást tartottak. Századainkból aránylag kevesen nézték meg a „Túl a nagy Krivánon” című operettet. A kassaiak azért tűzték ezt a darabot műsorra, mert a cseh hatóságok valamilyen okból betiltották.

A színház gyér látogatásának pedig az volt az oka, hogy a század nagyobb részét családok hívták meg. A hosszú ideig tartó bevonulás alatt sok ismeretség keletkezett és a szemle után a laktanyába való-ságos búcsújárás indult meg. A kassaiak vendégeket vittek haza. A mi katonáinkat.

A második felvonást riadó szakította meg. Engem is a színházban ért. A zászlóalj a színház mögött sorakozott. Bár kürtösünk többször elfújta a riadót, századomból kevesen jelentek meg. Jóformán csak azok, akik színházban voltak, vagy a laktanyában pihentek. Az én századom létszáma 42 ember volt, 38⁷ a szakaszokból és 4 géppuskás egy géppuskával.

Míg a zászlóalj gyülekezett, Szabó a helyzetet ismertette: „A civilek jelentették, hogy Kassa környéki hegyek között cseh csapatokat láttak. Valószínű, hogy gyors előnyomulásunk következtében főcsapatuktól elszakadtak, a visszavonulási utat pedig a Vörös Hadsereg elvágta. Megadni magukat nem merik. Az I. zászlóalj délután folyamán támadást intézett ellenük, súlyos veszteséget okozott nekik, de a zászlóalj is jelentős veszteséget szenvedett. Később felérkezett a II. zászlóalj, az eredmény hasonló volt. Most rajtunk a sor.”

Hiába vártunk volna tovább, több ember nem került elő. Mikor mi, századparancsnokok a létszámot egyenként jelentettük, Szabó szinte megdöbbsent, oly kevés ember jött össze. Pedig a zászlóaljra sűrűn szükség volt. Ezt az a körülmény is mutatta, hogy rendeltetési helyünkre teherautókon szállítottak.

Szabó arra adott parancsot, hogy az első kocsival induljak. Közölte, hogy alig valószínű az ellenséggel való találkozás, de kizárva sincs, azért harcra is álljunk készen. A gépkocsik rendes oszlopban, a szokásosnál valamivel nagyobb távközt tartva eloltott lámpákkal haladtak.

A tüzérségi állásokig vittek az autók. Leszálltunk, a kocsik nyomban visszafordultak. Az ágyúk egész éjjel tüzeltek. „Fegyvert gúlába, Szerelvényt le!” — vezényeltem és a legénységet pihentettem. Néhány perccel múlva küldönc jött értem.

Egy körülbelül kétszer kettő és fél négyzetméter területű, félig földbe ázott fedezék, félig sátorszerű tákolmányhoz vezetett, melyet szakaszlámpa világított meg. Münnich Ferenc elvtárs, Kégl elvtárs hadosztály vezérkari főnök és Szabó zászlóaljparancsnok tartózkodtak benne. Előbbi két elvtárssal akkor ismerkedtem meg.

Kégl elvtárs újból ismertette velem, amit az ellenségről tudunk és közölte, hogy reggel 6 h 30-kor az ezred és még egy, az éjszaka folyamán érkező 101-es zászlóalj támad. Századomnak az a feladata, hogy az ellenség hátába kerül és a 705-ös magaslaton bevárja, míg a támadás kibontakozik. Akkor hátbatámadjuk az ellenséget és ezzel pánikot idézünk elő.

Jelentettem, hogy a létszámom kicsi és erősítést kértem. Erről a tereprészről térképem sem volt. Felhívtam Kégl elvtárs figyelmét, hogy ezen a hegyes, erdős terepen térkép nélkül a kijelölt helyre nem találok el.

Kégl közölte, hogy sem erősítést, sem térképet nem adhat. Reggel háromkor induljunk. Az indulást neki személyesen jelentsem.

Három óraker még teljesen sötét volt. Kégl elvtárs már várt rám és közölte, hogy a századunkról annyi jót hallott, hogy Münnich elvtársal együtt velünk tartanak és megnézik, hogyan verekszünk. Így legalább a tékép problémája is megoldódik. Csatlakozásuk nagy segítséget jelentett, mert a terepet nappal még nem láttam és tékép nélkül képtelen lettem volna helyes irányba elindulni.

Indulás után az embereket két szakaszba osztottam és egyenként szakadozva két-három lépés távközzel meneteltem. Kégl kérdezte, hogy miért nem inkább biztosított menetet rendeltek el. Azt válaszoltam, hogy majd akkor, ha kivilágosodott. Igaz, hogy így ellenségbe ütközhetünk, de ez túl nagy veszélyt nem jelent, mert a sötétben eredményes tüzet úgysem nyithatnak ránk. Az azonban majdnem bizonyos, ha biztosításokat küldenék ki, azok a sötétben leszakadnának, eltévednének és a különben is kis létszámú század még jobban meggyengülne. Úgy Münnich, mint Kégl elvtárs elgondolásomat elfogadta.

Hajnalban Hotorán parancsnoksága alatt három főből álló élt küldtem előre. Az él és a főcsapat között az összeköttetést négy összekötőpár tartotta fenn, melyek egymástól látótávolságra haladtak. Ez nem volt sok, mert kanyargós, sűrű növényzetű turistajelzésekkel ellátott gyalogösvényen haladtunk, melyen a menetelés helyenként elég fárasztó volt. Jobb és bal oldalvéd és az utóvéd három-három főből állott.

Kégl elvtárs keveselte a menetbiztosításra küldött emberek számát. Közöltem, hogy a főcsapat létszáma 26 főre olvadt le, melyhez még a három géppuskást számíthatjuk. Láttuk, hogy a biztosítás kevés, de a főcsapatot sem gyengíthettük jobban meg. Arra kért, hogy a század végén meneteljek, mert az oldalvédeket és az utóvédet onnan jobban szemmel tarthatom. Az irány betartását és az elővéddel való kapcsolatot ő vállalta. A biztosított menet felvétele után a főcsapat rendekben, normális távközzel menetelt.

Egyszer csak a csapat éle felől lövéseket hallottam. Előrerohantam, de akkorra a tévedés tisztázódott. Mikó elvtárs, a századhoz legközelebb menetelő összekötőpár egyike, valamit jelenteni kívánt és visszafordult. A sűrűben Kégl elvtárs csak a mozgást észlelte, az egyenruhát nem látta. Azt hitte, ellenség közeledik és Steyer pisztolyából öt-hat lövést adott le. Sebesülés nem történt. Mikó jelentette, hogy Hotorán észrevett valamit, míg utánanéző, a század várakozzon. Nemsokára jelentették, hogy tovább haladhatnak.

Erősebb emelkedő következik. A fák bal kéz felől elmaradtak, a hegyoldalt sűrű, alacsony bokrok borították, a bal oldalvéd közöttük küszködött. Feljutottunk a 705-ösre. A csúcs ovális, hossz tengelye irányában talán 100 méteres átmérőjű fennsíkot képezett, melyről az egyik irányban csemetés hűződött a völgybe.

A század végével érkeztem a magaslatra. Münnich és Kégl elvtársak várakoztak rám.

— Pihentesd az embereidet! Addig tájékozódunk — mondotta Münnich elvtárs, majd órájára pillantott — hat óra harminc. Pon-

tosan megérkeztünk. A támadás most indul. Több mint egy órányi időnk van.

Most már az utóvéd is beérkezett. Csak a bal oldalvéd volt még kint. Eppen figyelőket akartam kiállítani, mikor a bokrok közül, majdnem abból az irányból, amerről érkeztünk, tizenöt-húsz lépésnyire ellenséges rajvonal emelkedett fel és tüzet nyitott. A tűz igen gyors, erőteljes volt és sűrűn hullottak közénk kézigránátok.

Nyomban „Feküdj”-öt és háromszázas irányzékkel gyorstüzet vezényeltem. A géppuska nem szólalt meg. Sánta irányzó megsebesült, a 2-es és az egyetlen lőszeres éppen a géppuskától távolabb tartózkodtak, mikor a századot a tűzcsapás érte. Így Hotoránnal, az első szakasz parancsnokával dobtam össze a puskát. Hotorán tüzet nyitott, utána a vonalon indultam végig.

Veszteségünk már az első pillanatban igen súlyos volt. Az ütközetben összesen tizenöten estek el, kik közül utólag Bandur József, Bartyuk Mihály, Bojtőtő Gábor, Feldmann István, Hélik Nándor, Hotorán János, Mikó György, Vidó György neveit állapítottuk meg. A bal oldalvédet elvagták tőlünk. Ott Szerle Bálint szakaszparancsnok, Gácsi Máttyás századkürtös és Goldmann István századírnok szakadt el. Egy ember súlyos sebesüléssel fogságba került. Többen könnyebben sebesültek. Kégl vezérkari főnök a bal felső karján sebesült meg.

Az első támadást még vissza sem vertük, mikor a hátunk mögül újabb indult. Az egyik szakasszal „Hátra arc!”-ot végeztettem és annak a balszárnyával összezárattam. A géppuska elhallgatott. Oda-futottam. Hotorán szívlövést kapott. Ott különösen sok halott feküdt.

Onnan végigtekintettem a helyzetet. Az ellenség többnyire állva tüzelt, mert a sűrű növényzet miatt fekvé nem volt kilövése. A mieink többnyire fekvé tüzelhettek, így tüzelésünk hatásosabb volt, s arra elég erős, hogy akadályozza az ellenséget, hogy rohamot intézzon. A két fél közötti távolság általában tizenöt-huszonöt lépés volt. Az is szemmel látható volt, hogy a kis létszám és a súlyos veszteség következtében oly gyenge a tűzerőnk, hogy soká nem állhatunk ellen. Abban az irányban, amerről érkeztünk, ellenséget még nem észleltem.

Münnich és Kégl elvtársakhoz mentem, kik a második szakasz vonalában harcoltak. Egyik tárat a másik után lötték ki. Kégl az alatt az idő alatt sebesült meg, mikor beszéltem vele. Megmondtam az elvtársaknak, hogy feladatunkat most már nem hajthatjuk végre, hiszen az ellenség bennünket lepett meg, ezért vissza kell vonulnunk. Ha tovább harcolunk, a század felmorzsolódik. Mindketten egyetértettek velem.

Arra kértem Münnich és Kégl elvtársakat, hogy vezessék a századot, én néhány emberrel tüzelek tovább és a visszavonulást fedezem, azután a század végéhez csatlakozunk.

Igy is történt. Nagy Károly, Sánta Lajos, Krasznai István, utóbbi kettő sebesülten, összesen hetedmagammal fedeztük a századot. Elmulasztottam, hogy a század végéhez csatlakozzam, mert kevesellet-

tem az előttünk elvonuló emberek számát és azt hittem, hogy az egyik szakasz még hátra van. A késlekedés következménye az lett, hogy a századtól elvágtak és a hátunk mögötti csemetésbe hátrálva kényszerültünk a megsemmisítés elől kitérni. Két napig bolyongtunk, többször botlottunk nagyobb ellenséges csapatba, míg végre sikerült tájékozódni és az ellenségen átszivároghatva Kassára visszatérni. Az elveszettnek tartott bal oldalvéd miutánunk szintén visszakerült.

Visszatérésünk után sok kassai jelentkezett, akik szerettek volna velünk harcolni. A legjavát kiválogattam és a század létszámát velük kiegészítettem. Itt került hozzánk Koós elvtárs, tartalékos tiszt, ki az 1. szakasz parancsnokságát vette át. Sok harctéri tapasztalattal rendelkező harctéri katona volt és kiváló harcosnak bizonyult.

Kégl elvtársat is meglátogattam. A lövés nem ért csontot, így beosztását tovább is ellátta. Münnich elvtárs nem sebesült meg.

Rossz kimenetelű vállalkozásunkról Kégl elvtárs azt állapította meg, hogy a katasztrófát elsősorban a hiányos felderítés idézte elő. Az ellenség ereje sokkal nagyobb volt, mint arra az addigi harcok és jelentések alapján következtethettek. Egy vagy több zászlóaljra becsülték, holott több ezreddel volt dolgunk, mely elég jelentős tűzerőséggel rendelkezett. Valószínű, hogy Kassa visszafoglalására irányuló támadásra gyülekeztek. A század helyzetét súlyosbította, hogy az ezred támadása későn és erőtlenül indult. A 101. gy. e. III. zászlóalja, melynek parancsnoka Baksi Ernő volt, a támadást meg sem kísérte.

Súlyos veszteségünk nagyon megdöbbentette. Egyben igen nagy elismeréssel nyilatkozott a század katonáiról, akik ilyen véres, nagy tülerő ellen folytatott harcban, majdnem reménytelen helyzetben, mindvégig fegyelmezetten, a parancsokat pontosan teljesítve küzdöttek. Pániknak, ingadozásnak nyoma sem volt.

Járóképes sebesültjeink kikönyörögték, hogy a századnál maradhassanak. Azt mondták, hogy a kórházból bizonytalan, vajon ide kerülnek-e vissza. Nem akarják a többi földit, a századot elhagyni. Felgyógyulásig a konyhán hasznosítják favágással, krumplipucolással magukat. Majd a zászlóaljsegélyhelyre járnak kötözésre. Mikor Szabó elvtársnak jelentést tettem, először bosszankodott, majd elnevette magát és azt mondta, hogy engedélyezzem a kérésüket.

Szabó azzal a kéréssel fordult az ezredparancsnokhoz, hogy a zászlóaljat valamelyik községbe helyezze ki. Pihenésre, gyakorlatra, tisztálkodásra, egyenruha-, fehérneműjavításra alkalmasabb, ha faluban, házakban szállásolja el a zászlóaljat. Főris elvtárs először abból indult ki, hogy Kassáról több irányba vetheti harcba a zászlóaljat és laktanyából gyorsabban veheti fel a menetkészültséget, mint ha szét vannak szórva. Szabó azt vetette ellen, hogy ha a Kassabéla előtti riadó a zászlóaljat községben éri, úgy az hiánytalanul harcba-vehető lett volna. Végül Főris elvtárs három nap pihenőt adott, amit a zászlóalj Kisidán tölt el.

Újra támadunk

Érkezés után reggel a zászlóalj mosáshoz, javíthatáshoz látott. Nyolc óra tájt az ezredtől riadóra érkezett parancs. A katonák ingei, lábravalói, kapcái akkor kerültek szárítókötélre. A századparancsnokok a helyzetet jelentették a zászlóaljparancsnoknak és kérték, hogy az ezredparancsnokkal ismeresse.

Rövidesen megérkezett Fóris elvtárs és a század-, szakasz-, rajparancsnokokat megbeszélésre hívatta. Bejelentette, hogy a zászlóaljnak azonnal indulnia kell és aki a parancs teljesítését megtagadja, jelentkezzen. Ez ellen a beállítás ellen nyíltan és határozottan tiltakoztak. Az egyik rajparancsnok elmondotta, hogy önként lépett be a Vörös Hadseregbe. Azért jött, hogy az ellenség ellen harcoljon. Majd szétnyitotta zubbonyát, mely alatt nem volt ing és kérte Fóris elvtársat, hogy győződjön meg: mindnyájan tisztálkodáshoz láttak, mindenkinek vizes még a fehéreneműje, ne kívánja, hogy vizesen húzzák fel, mert akkor szétszakad. A Vörös Hadseregnek sok zászlóalja van, most az egyszer menjen másik.

Fóris ezredparancsnok halkán, szinte megrendülten mondotta:

— Nincs másik elvtársak! Legalábbis olyan zászlóalj, mely ezt a feladatot képes végrehajtani, nincs másik a Vörös Hadseregben.

Nagy csend támadt. Fóris néhány szót váltott Szabóval, ki parancsot adott, hogy délig a zászlóalj a tisztálkodást fejezze be, majd „Oszolj”-t vezényelt.

Ebédkiosztás után a zászlóalj sorakozott és a Semse felé vezető országuúton elindult. A faluból nótázva vonultunk ki, de egy-két kilométernyi menet után Szabó biztosított menetet rendelt el. Így értük el Semsét, melynek keleti szélén a Semsey grófok kastélya emelkedik. A zászlóalj a kastély alatt megállt. Szabó és a segédtiszte a kastélyba indultak.

Alig értek be, a nyitott kapun át erős tűz zúdult ki. Holt térben állottunk, nem veszélyeztetett bennünket, annál jobban aggódtunk parancsnokunkért. Első szakaszom parancs nélkül futólépésben a kastélyba rohant. Erre a tüzelés megszűnt. A parkban hamar megtaláltuk azt a helyet, ahonnan lőttek ránk. A kilőtt hüvelyek mutatták, valószínűleg ellenséges járőr volt.

Az éjszakát a kastélyban töltöttük. Másnap Rudnok irányában meneteltünk tovább. A kanyargós út erdőn vezetett keresztül. Az erdő túlsó szélén búza- és rozsvetés volt. Ott az elővéd harcba bocsátkozott az ellenséggel. A menetbiztosítást akkor a 11. század adta.

Szabó úgy intézkedett, hogy a rajvonal közepét az elővéd képezi. Jobbra a 12., balra a 10. század fejlődik fel. A századok az erdő szélén vették fel a harcalakzatot, még a fák között, rejtve az ellenség elől. Mindkét fél erőteljesen tüzelt, a magas vetés azonban a kilövést erősen akadályozta. Az ellenséget nem láttuk, inkább a lövések iránya után adtuk ki közvetett célokra a tűzparancsot. Megszólalt a védők tűzérsege is, srappellek, gránátok robbantak közöttünk. Nem nagy

kaliberű ágyúkkal lőttek, de legalább két, esetleg több üteggel rendelkeztek. Elég pontosan céloztak.

Mi körülbelül négy-négy és fél kilométer széles arcvonalon támadtunk. A 11. századból fél század vett részt a harcban, a többi a zászlóalj tartalékát képezte. Az ellenség szélesebb kiterjedésben védekezett.

Támadásunk elég lendületesen haladt előre. A két harcoló fél között völgy húzódott. A völgyön átjutva erősödött az ellenséges gyalogság tüzelése. Bár általában egy kicsit magasan lőttek, de elég sok golyó fúródott előttünk és mellettünk is a földbe. A lövésekből észleltük, hogy az ellenség közvetlenül előttünk fekszik, mert a magas vetés miatt embert, fedezéket nem láttunk.

A támadás megindulásakor a jobbszárny közelében tartózkodtam, de előretörés közben a balszárny felé húzódtam. Egyszer csak észrevettem, hogy a baloldalunk felől is tüzet nyitnak ránk. Valószínűnek látszott, hogy balról indított támadással megkísérlik előnyomulásunkat megzavarni. Ezért a 4. szakasz két raját kamóztattam és erőteljes tüzet nyitattam velük, és ugyanakkor a század rohamozott.

Arra lettünk figyelmesek, hogy az ellenség tüzelése a hátunk mögött folytatódik. A golyófütyülést nem halljuk. Túlfutottunk az ellenség, de a sűrű vetés miatt nem vettük észre.

A terep olyan pontjára kerültem, ahonnan az egész arcvonalat végigtekintettem. Jobbszárnyunkon a támadás összeomlott, a 12. század futott vissza. Mint utólag kiderült, ezt a századot is oldalba kapták. Láttam, hogy Szabó bevetette a tartalékot, de a futók azokat is demoralizálták és együtt húzódtak vissza az erdőszélre.

A mi géppuskásaink a század jobbszárnya felé a temetőből tüzeltek. A temető egy kis halmon, majdnem a zászlóalj közepén volt. A gránátok szétvágtak néhány sírkövet, kriptát, a téglák szanaszét hullottak. A géppuskásaink erős oldaltűzzel támogatták a 11. és 12. századot, de közben kifogyott a lőszerük. Az ellentámadás elérte őket.

A géppuskások helytálltak. Az őket rohamozó ellenséget néhány karabéllyal, pisztollyal lőtték és féltéglával dobálták. Közben a gyalogságtól összeszedett lőszert töltötték hevederbe. A domb, melyen védekeztek, az ellenség felé különösen meredek volt, ami őket segítette. A támadást visszaverték. Egy hevedert az alatt betöltöttek és rövid sorozatokkal az ellenséget gyorsabb futásra kényszerítették.

A helyzetet látva én is visszavonulásra adtam parancsot. Tüzelve hátráltunk. Négy emberünk, köztük a század fegyvermestere nem vette észre, hogy elvonultunk és az ellenség kezébe kerültek. Útközben Szabó zászlóaljparancsnok küldöncével találkoztam, aki a visszavonulást elrendelő parancsot hozta.

Én még Kassán egy fertőzést kaptam, mely az útközet alatti futkosás következtében súlyos daganattá fajult és járóképtelenné tett. Szabó a zászlóaljsegedlyhelyen tartott vissza.

A századok az erdőszélen maradtak, ott történt az ebédkiosztás. Utána a zászlóalj újból támadott. Szabóval közltem tapasztalataimat

és a két szárnyszázad az oldalbiztosításokra nagyobb gondot fordított.

A 10. század parancsnokságát távollétemben Koós elvtárs vette át. A század ugyanazon a terepszakaszon tört előre, amelyen délelőtt. Az ellenség vonalát elérve megtalálták a délelőtt elmaradt négy elvtárs holttestét. Testük tele volt szúrásokkal, ütésekkel, nemiszerüket levágták és a szájukba tették. Többször hallottunk arról, hogy a cseh imperialisták kegyetlenkednek a foglyokkal, de eddig nem hittük el. Azt is beszélték, hogy a halálra kízótt vöröskatonákra cseh egyenruhát húztak, a holttesteket lefénnyképezték és az újságokban olyan szöveggel közölték, mintha a foglyokkal a Vörös Hadsereg katonái kegyetlenkednének. Valószínűleg ezek a csalások azt a célt is szolgálták, hogy saját katonáikat, főleg a munkásokat, a hozzánk való átállástól visszatartsák.

A második támadás eredményes volt, az ellenség megfutott. Jászóig nyomultunk előre. Mint a felderítés megállapította, az ellenség Mecenzéf előtt foglalt védelmi állást. A zászlóalj vonatoszlopa Rudnokra került, Szabó engem is ott helyeztetett el.

Mínthogy a járőrök azt jelentették, hogy az ellenség erős állásokat épített ki, igen kedvező terepen foglalt állást és korábbi tapasztalataink alapján tüzésége is jelentős lehet, Szabó a támadáshoz tüzéségi támogatást kért. Egy tüzérezred (valószínűleg az 51-es budai) és egy páncélvonat érkezett. Támadásunkat több órás erős, pergőtűzszerű tüzéségi tűz készítette elő. Az ellenség elkeseredetten védekezett, több ponton kézitúsára is került sor. Végül ellenállásuk megtört, megfutottak. A harc azonban még nem ért véget.

Mecenzéf túlsó szélén terül el a kis piactér. Alatta szakadékszerűen mély völgy, a túlsó oldalon szerpentin kígyózik, mely a mecenzéfi bánya és kohóhoz vezet. A falu lakossága ugyanis ásót, kapát és egyéb mezőgazdasági kéziszerszámot háziiparszerűen készített. A nyersanyagot az említett bánya szolgáltatta.

A visszavonuló ellenségnek a piactérrel szemben emelkedő hegy oldalába vágott szerpentinegre kellett elvonulnia. A géppuskák a piactéren tüzelőállásba helyezkedtek, a zászlóalj pedig az ellenséget a szerpentineen szorította. Amikor az út megtelt visszavonulókkal — a géppuskák megszólaltak és a visszavonulók soraiban igen nagy veszteségeket okoztak. Az ellenséges egység hegyi alakulat lehetett, mert fogatolási helyett öszvérekre málháztak. Mikor a géppuskák tüzet nyitottak, az öszvérek a szakadékon át visszafutottak a piactérre és a tüzelő géppuskák mögött csomóba verődve csendesen várták a harc végét. Valami hetven állat jött át. A málna a vad futás ellenére többnyire rajtuk maradt. Kiskaliberű hegyi ágyúkat, géppuskákat, löszert, egyéb fegyvereket és felszerelést hoztak magukkal.

A mecenzéfi harcok után Szabó Lajos zászlóaljparancsnok megvált a zászlóaljtól. A zászlóalj Kassára tért vissza és a már többször igénybe vett laktanyában helyezkedett el. Még a nyugati irányban vívott harcaink ideje alatt értesültünk arról, hogy a Vörös Hadsereg

elfoglalta Eperjest és ezzel a szovjet Vörös Gárdát és bennünket elválasztó távolság légvonalban háromszáz kilométerre csökkent le.

A zászlóaljhoz Kassán tértem vissza. Új zászlóaljparancsnokot találtam, Baksi Ernő régi ismerősöm személyében. Bevonulásomkor, 1915 márciusában kiképző szakaszparancsnokom volt. A 101. gy. e. III. zászlóaljának parancsnoki posztjáról került hozzánk.

*

Bár a 46. gy. e. III/10. század becsületesen harcolta végig a proletár haza honvédó háborúját, az ellenforradalmi elemek aknamunkája nálunk is éreztette hatását. Ez főképpen a fegyelem meglazulásában jelentkezett, amely a század harci szellemét jelentősen aláásta. Ezt csak fokozta az az intézkedés, hogy a Felvidékről, ahol annyi súlyos harcot vívtunk, harc nélkül kellett visszavonulnunk. Mivel a század jelentős része tiszántúli volt, kérték, hogy szállítsák őket a Tiszához, hogy Tiszántúlt szabadíthassák fel. Zászlóaljunk be is vagonírozott és Jász-Alsó-Szentgyörgy-i irányítással a román frontra indult.